

*Інна Стражнікова,
(Івано-Франківськ, Україна)*

РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ЗАХІДНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ В ІСТОРІОГРАФІЧНОМУ КОНТЕКСТІ

Важливу роль у формуванні соціальних середовищ для виховання дітей і юнацтва за різних державно-політичних режимів відігравали добровільні об'єднання. Не винятком є їх діяльність і на західноукраїнських землях. Сучасна наука сприйняла і розвинула концепт української педагогічної думки відносно виховного потенціалу добровільних об'єднань кінця ХІХ — 60-х років ХХ ст. (Г. Ващенко, І. Галуцинський, М. Драгоманов, А. Макаренко, І. Огієнко, С. Русова та ін.).

Однак, низьким залишається науково-теоретичний рівень обґрунтування даної проблеми, зокрема через нерозробленість класифікацій та методологічних підходів до вивчення громадських товариств. За таких обставин науковці на власний розсуд, виходячи з предмету своїх досліджень, намагаються їх групувати або ж взагалі оминають увагою це питання.

Не претендуючи на заповнення цієї прогалини, пропонуємо власну класифікацію громадських товариств (відзначаємо умовність такої градації) задля оптимізації аналізу наукової літератури про їх виховну діяльність. Виходячи з таких універсальних критеріїв, як соціальна база (поділ членів за віковими, статевими, професійними, іншими ознаками) та суспільні цілі поділяємо їх на чотири основні групи: а) культурно-освітні; б) молодіжні; в) жіночі; г) професійні, станові.

Академічна література дає різні тлумачення громадських педагогічних товариств, покликаних сприяти розв'язанню різних освітньо-виховних завдань. Ми ж вважаємо, що стосовно діяльності у досліджуваному регіоні в останній третині ХІХ – 30-х рр. ХХ ст. вони можуть бути визначені як самодіяльні громадські інституції, що функціонували в межах чинних нормативно-правових актів, мали власні органи самоуправління й організаційно-територіальну структуру та, спираючись на різну соціальну базу (українське громадянство,

молодь, жіноцтво, вчительства, студентство тощо), були покликані розв'язувати соціально значущі, культурно-освітні, виховні й інші завдання, окреслені статутами, які також визначали зміст, форми, напрями, засоби та інші параметри їхньої діяльності.

Аналіз наукового доробку про розвиток та виховну діяльність громадських товариств у Західному регіоні України вказаного періоду дозволяє поділити їх на такі основні групи: 1) масові інституції, що гуртували представників різних соціальних верств задля розв'язання освітніх, виховних, культурних потреб українства («Просвіта», УПТ (з 1923 р. також називалося «Рідна школа») та ін.); 2) асоціації, що гуртували широку громадськість задля розв'язання різних виховних завдань (УКТОДОМ, «Українська захоронка», ТВО та ін.); 3) професійні об'єднання учителів (ВПУВ, «Учительська громада», ВОУУБ та ін.); 4) локальні інституції, які опікувалися освітніми закладами та сприяли вихованню молоді.

Так, суспільно-виховну діяльність найвизначнішого українського товариства «Просвіта», що охоплювала всі сфери суспільного життя українства, доволі фрагментарно висвітлюють фахові історики. Так, у ґрунтовних працях Р. Гарата, І. Зуляка, монографічних дослідженнях, Ж. Ковби, О. Паламарчук та численних статейних публікаціях на основі широкого джерельного матеріалу розкриваються еволюція змісту, форм і засобів освітньо-виховної діяльності товариства в Галичині: видання й поширення художньої, навчальної літератури, розвиток пісенної і театраль-но-аматорської творчості, улаштування національних свят, імпрез тощо, доводиться виключна роль «Просвіти» у формуванні національної свідомості широких верств українства, зокрема молоді та прилучення їх до національної і світової культурної спадщини. Щоправда, в силу своєї історичної спрямованості вони лише констатують такі заходи, але не розкривають їх виховний вплив. Натомість історики педагогіки розглядають «Просвіту» як важливу національну інституцію суспільно-виховної діяльності [6; 7; 8 та ін.].

На початку ХХІ ст. посилюється нарощування знань про освітньо-виховну діяльність західноукраїнських педагогічних товариств ХІХ - 30-х рр. ХХ ст. у трьох тематичних ракурсах: 1) у контексті розвитку українського суспільного руху; 2) персоніфікації їх функціонування; 3) актуалізації досвіду їх діяльності у сучасних умовах.

Зважаючи на значну кількість таких публікацій більшість з них готувалися авторами у розрізі своїх «головних дослідницьких тем», де педагогічні товариства розглядаються як засоби реалізації певних освітньо-виховних завдань. Це явище увиразнюють змістовні наукові розвідки М. Барни [1], Д. Герцюка [2], Б. Добрянського [3], Т. Завгородньої [4], І. Курляк [5] та ін., які розкривають зміст, форми, методи, засоби виховної роботи УПТ й інших освітянських організацій в різних типах навчально-виховних закладів Галичини. Велика увага приділяється аналізу змісту і форм позашкільної виховної роботи, здійснюється її порівняння з виховною діяльністю аналогічних іноетнічних інституцій.

Зростаючий потік статейних матеріалів про діячів «Рідної школи» й інших освітніх організацій сприяє персоніфікації виховної діяльності самодіяльних інституцій та розкриттю внеску окремих учених, педагогів у розробку теоретичних засад національного виховання та їх практичної реалізації. Вони засвідчують поширене явище, коли жертвна творча праця громадських діячів ставала одним з вирішальних чинників реалізації громадсько-виховних ініціатив.

Отже, за умов, коли новизна досліджень громадських організацій на «мегарівні» (в масштабі України, її Західного регіону) стає дедалі умовнішою, зростає перспективність дослідження локальних виховних середовищ, в яких, власне, і відбувалося усебічне формування молодого особистості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барна М.М. Розвиток педагогічної освіти в Східній Галичині (1867-1939 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти" / М. М. Барна. - К., 1996. – 20 с.

2. Герцюк Д. Товариство “Рідна школа” і розвиток початкової освіти в Галичині / Д. Герцюк // Товариство “Рідна школа”: історія і сучасність: наук. альманах. - Ч. 1 / упор. і ред. Д.Герцюк, С.Ярема. - Львів: Вид-во Львів. край. т-ва “Рідна школа”, 2001. - С. 64-70.

3. Добрянський Б. Роль українського педагогічного товариства “Рідна школа” у розвитку фахової освіти в Галичині / Б. Добрянський // Товариство “Рідна школа”: історія і сучасність: наук. альманах. - Ч. 1 / Упор. і ред. Д.Герцюк, С.Ярема. - Львів: Вид-во Львів. край. т-ва “Рідна школа”, 2001. - С. 106-111.

4. Завгородня Т. Освітньо-виховна діяльність українських товариств Галичини (1919-1939 рр.) / Т.Завгородня // Розвиток української та польської освіти і педагогічної думки (XIX-XX ст.): у 2 т. - Т. 2 / за ред.Д.Герцюка і А.Гаратик. - Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2012. - С. 13-26.

5. Курляк І. Діяльність загальноосвітніх гімназій Українського педагогічного товариства “Рідна школа” / І. Курляк // Товариство “Рідна школа”: історія і сучасність: наук. альманах. - Ч. 1 / упор. і ред. Д.Герцюк, С.Ярема. - Львів: Вид-во Львів. край. т-ва “Рідна школа”, 2001. - С. 71-87.

6. Чоповський В. Будителі національного духу. Діяльність культурно-освітніх товариств “Просвіта” та “Рідна школа” на західноукраїнських землях (друга половина XIX ст. - 20-30-ті роки XX ст.) / В.Чоповський. - Львів, 1993. – 63 с.

7. Яцина О. Педагоги – члени товариства “Просвіта” в освітньому процесі Підкарпатської Русі (1920-1939). – Ужгород: Гражда, 2009. – 28 с.

8. Яцина О.Ф. Педагогічна й культурно-освітня діяльність товариства “Просвіта” на Закарпатті (1920-1939 рр.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец. 13.00.01 “Загальна педагогіка та історія педагогіки” / О.Ф.Яцина. – Івано-Франківськ, 2009. – 20 с.